

BPW.574.3.2014.NK

**Pan Profesor
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia
ul. Miodowa 15
00-952 Warszawa**

Szanowny Panie Ministrze

Chciałbym przedstawić Panu problem braku odpowiedniej regulacji prawnej warunków transportowania nieletnich do szpitali psychiatrycznych i innych zakładów leczniczych, skierowanych tam na podstawie orzeczeń sądu.

Przyczynkiem do zbadania przez Rzecznika Praw Obywatelskich tej problematyki była skarga opiekuna prawnego nieletniej, wobec której orzeczono na podstawie art. 26 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 969, dalej: u.p.n.) środek tymczasowy umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym. Nieletnia, cierpiąca na zaburzenia psychiczne i niepełnosprawna intelektualnie, została dowieziona do odległego od swego miejsca pobytu o 400 km szpitala radiowozem policyjnym, w asyście trzech umundurowanych funkcjonariuszy, bez obecności opiekuna, co było dla niej traumatycznym przeżyciem.

Nieletni, wobec których stosowane są przepisy u.p.n., mogą w różnych okolicznościach podlegać przymusowemu (na mocy orzeczenia sądu) umieszczeniu w szpitalu psychiatrycznym lub innym zakładzie leczniczym. Ich pobyt w tego rodzaju placówkach może stanowić wykonanie orzeczenia kończącego postępowanie lub mieć charakter tymczasowy. W pierwszym przypadku chodzi o wykonanie prawomocnie orzeczonego środka leczniczego, o jakim mowa w art. 12 u.p.n., zgodnie z którym *w razie stwierdzenia u nieletniego upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych bądź nałogowego używania alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, sąd rodzinny może orzec umieszczenie go w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym*. Drugi przypadek to różnej

kategorii sprawy niezakończone, w których nie zapadło jeszcze ostateczne rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie środka, jaki należy zastosować wobec nieletniego (przykładowo badanie stanu zdrowia psychicznego nieletniego połączone z obserwacją w podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorcą – art. 25a ust. 2 u.p.n., zastosowanie środka leczniczego z art. 12 u.p.n. w trybie zabezpieczenia na czas postępowania, jako środka tymczasowego – art. 26 u.p.n.).

Obowiązujące przepisy nie regulują dostatecznie sposobu transportowania nieletnich do ww. placówek. Jedyną konkretną normą dotyczącą tej problematyki to § 7 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 1928), zgodnie z którym *do zakładu, do którego sąd skierował nieletniego z powodu zaburzeń psychicznych, upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej, uzależnienia od alkoholu lub substancji psychoaktywnych, przewóz zapewnia na polecenie sądu właściwy zakład, w którym ma być wykonywany środek leczniczy.*

Zwrócić należy uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, § 7 wskazuje jedynie podmioty odpowiedzialne za zorganizowanie transportu (sąd i zakład leczniczy). Nie określa natomiast w ogóle warunków transportowania, w szczególności rodzaju środka transportu, konieczności dostosowania go do stanu zdrowia nieletniego, nie gwarantuje także nieletniemu obecności jego opiekuna prawnego lub personelu medycznego. Wyłącznie od woli i możliwości osób organizujących transport zależy więc, w jakich warunkach nieletni zostanie przewieziony do zakładu leczniczego. Po drugie, przepis ten odnosi się *expressis verbis* jedynie do pierwszego z ww. opisanych przypadków, tj. wykonania prawomocnie orzeczonego środka leczniczego (art. 12 u.p.n.). Brak jest analogicznej regulacji dotyczącej pobytów tymczasowych. Odnośnie do tej grupy transportów (której przykładem może być wspomniana sprawa indywidualna), brak jest zatem nie tylko regulacji ich warunków, ale także wskazania podmiotu za nie odpowiedzialnego.

Informacje statystyczne, uzyskane w Departamencie Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia, obrazują różnorodność praktyk stosowanych w placówkach leczniczych w tym zakresie. Informacje te dotyczą jedynie zakładów psychiatrycznych, ale należy podkreślić, że przedstawiane przeze mnie braki w regulacji prawnej obejmują także inne zakłady lecznicze, do których nieletni może zostać przewieziony w sytuacjach uregulowanych w u.p.n. Przesłane przez Departament dane za 2017 r. odniosły się do 18 podmiotów leczniczych posiadających kontrakt na realizację świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży. Zwracają uwagę znaczące różnice pomiędzy poszczególnymi placówkami w rodzaju wybranego środka transportu. Tylko w przypadku czterech placówek nieletni zostali dowiezieni do nich transportem sanitarnym (karetka, transport sanitarny typu S, T lub N).

Były takie, w których dominował transport własny (rodzina, ośrodek wychowawczy itp.). W siedmiu placówkach transport odbył się pojazdem policyjnym. W jednym ze szpitali, na 119 dowiezionych do niego nieletnich, aż 50 przybyło tym właśnie środkiem transportu.

Chciałbym zwrócić uwagę, że nieletni, których sąd skierował do szpitala psychiatrycznego lub innego zakładu leczniczego, znajdują się w sytuacji, w której potrzebna jest im szczególna opieka, nie tylko ze względu na ich wiek, lecz także stan zdrowia, zwłaszcza psychicznego. Mogą być osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, znajdować się w stanie ciężkiej depresji, cierpieć na inne zaburzenia psychiczne, być po próbie samobójczej lub zażyciu środków odurzających. Osoby w takich stanach, zwłaszcza osoby młode, potrzebują wsparcia osoby bliskiej, jak również odpowiedniej opieki medycznej. Przewiezienie ich do właściwej placówki może trwać, jak we wspomnianej na wstępie sprawie indywidualnej, wiele godzin. Pozostawienie ich w tym czasie bez tej opieki stwarza zagrożenie dla ich bezpieczeństwa, zdrowia, a być może i życia, nie wspominając o skutkach, jakie wywołać może u nieletniego traumatyczne doświadczenie długiej podróży w otoczeniu wyłącznie obcych osób. W tym kontekście konwojowanie nieletniego przez umundurowanych funkcjonariuszy Policji, bez obecności opiekuna i personelu medycznego, jest sytuacją zdecydowanie niepożądaną. Rozważyć trzeba, czy przewożenie nieletnich, o których tu mowa, transportem policyjnym, można w ogóle uznać za rozwiązanie właściwe, za wyjątkiem przypadków, gdy wymaga tego bezpieczeństwo konwojujących lub nieletniego.

Zapewnienie nieletnim właściwych warunków transportu to kwestia nie tylko poprawy komfortu ich podróży, lecz także odpowiedzialności władz publicznych za nieletniego. Transport do placówki leczniczej w sytuacjach uregulowanych w u.p.n. nie ma charakteru dobrowolnego, lecz następuje w wykonaniu orzeczenia sądu. W takim zaś przypadku to organy Państwa przejmują odpowiedzialność za nieletniego w czasie transportu i to na tych organach ciąży obowiązek zapewnienia właściwych warunków transportu. Tymczasem obowiązujące przepisy regulują te warunki, jak wspomniano, w bardzo ograniczonym zakresie.

Brak właściwego uregulowania w obowiązujących przepisach warunków przewożenia nieletnich do szpitali psychiatrycznych i innych zakładów leczniczych można rozpatrywać przez pryzmat naruszenia norm konstytucyjnych i prawno międzynarodowych. Wspomnieć można choćby art. 19 ust. 1 Konwencji o Prawach Dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526), zgodnie z którym Państwa-Strony zobowiązują się podjąć *wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej (...) dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami (...) krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania*. Z kolei według art. 37 pkt a Konwencji, Państwa-Strony mają zapewnić, by *żadne dziecko nie podlegało okrutnemu,*

niehumanitarnemu czy poniżającemu traktowaniu (...). W art. 37 pkt c) Konwencji wyrażono zaś prawo każdego dziecka pozbawionego wolności do humanitarnego traktowania, z poszanowaniem jego wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku. Transport, o którym tu mowa, ma charakter przymusowy i następuje na podstawie orzeczenia sądu, zatem może być uznany za faktyczne pozbawienie wolności, za wyjątkiem przypadków, gdy nieletni dowożony jest przez rodziców lub opiekunów prawnych.

Należy także zwrócić uwagę na art. 68 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym *władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom* i art. 72 ust. 2 Konstytucji, stosownie do którego *Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka*.

Braki w regulacji prawnej warunków transportowania nieletnich do szpitali psychiatrycznych i innych zakładów leczniczych (nieletnich znajdujących się w stanach wymagających szczególnej opieki) stają się tym bardziej widoczne, gdy weźmie się pod uwagę fakt, że w obowiązujących przepisach jest uregulowany, w podstawowym zakresie, sposób doprowadzania do odpowiednich placówek nieletnich zdrowych (§ 262 i § 263 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych, Dz. U. poz. 2316, dotyczące doprowadzenia nieletnich do młodzieżowych ośrodków wychowawczych i schronisk dla nieletnich).

Art. 82 § 1 u.p.n., na podstawie którego wydano wspomniane powyżej rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w publicznych zakładach opieki zdrowotnej, zawiera delegację ustawową do spójnego, całościowego uregulowania przedstawianej Panu Ministrowi problematyki. Dotyczy on bowiem, *lege non distinguente*, wszystkich pobytów nieletnich w podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami. Art. 82 § 1 *in fine* u.p.n. zobowiązuje także rozporządzeniodawcę do zapewnienia przestrzegania praw nieletnich.

W związku z powyższym, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958, z późn. zm.) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w niniejsze sprawie oraz przekazanie informacji na temat działań podjętych w tej materii.

Z poważaniem